

บทความ เรื่อง

การจัดการศึกษา เพื่อสนองต่อการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมไทยในทศวรรษหน้า

โดย

ระพี สาคริก

เพื่อ เสนอต่อการประชุมสัมมนา

เรื่อง "การจัดการศึกษา เพื่อสนองต่อการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมไทยในทศวรรษหน้า"

จัดขึ้นระหว่างวันที่ 20 และ 21 กรกฎาคม 2532

โดยสมาคมผู้บริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย ร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ

หัวข้อภายในบทความ

1. บทนำ
2. การศึกษาไทยมุ่งรับใช้ใครกันแน่
3. การสูญเสียโครงสร้างวิทยาศาสตร์ไทยในระดับรากฐาน
4. ภาพของวิทยาศาสตร์ที่สะท้อนออกมาให้เห็นได้ในปัจจุบัน ให้อะไรแก่ชีวิตไทยบ้าง
5. เงื่อนไขพื้นฐานที่กำหนดผลการจัดการศึกษา เพื่อสนองต่อการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมไทย
6. ควรมองอิสรภาพในการจัดการศึกษาที่ตรงไหน
7. แนวคิดและบทวิจารณ์อิสรภาพในการจัดการศึกษาไทย

การจัดการศึกษา เพื่อสนองต่อการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมไทยในทศวรรษหน้า

.....ระพี สาคริก

หากพิจารณาหัวข้อการจัดสัมมนา เรื่อง "การจัดการศึกษา เพื่อสนองต่อการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมไทยในทศวรรษหน้า" ที่สมาคมผู้บริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย ร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดขึ้นในระหว่างวันที่ 20 ถึง 22 กรกฎาคม 2532 ให้ลึกซึ้งสักหน่อย จะรู้สึกว่าเป็นสิ่งน่าสนใจมาก และคงไม่หยุดการมองอยู่เพียงชื่อหัวข้อการจัดสัมมนาครั้งนี้เท่านั้น เนื่องจากประเด็นที่น่าจะถือเป็นปัญหาสำคัญ แฝงอยู่ในความลุ่มลึกหลายประการ

ประเด็นแรกที่ใคร่ขอหยิบยกมาพิจารณา เนื่องจากรู้สึกว่าเป็นต้องมองให้ลึกกลงไปถึง และทำความเข้าใจให้ชัดเจนนั่นคือ "การสนองต่อการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมไทยที่จะมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่อนาคต"

เนื่องจากในภาวะปัจจุบัน เรายังคงต้องยอมรับความจริงว่า แม้ประเทศไทยจะได้ประกาศเปลี่ยนแปลงการปกครองมาสู่ประชาธิปไตย แต่การประกาศเพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านรูปธรรมออกมาปรากฏ ในขณะที่ในด้านนามธรรม ยังจำเป็นต้องใช้เวลาเพื่อหวังการเป็นไปตาม เหตุตามผลและสภาพที่เป็นจริงยังไม่สะท้อนภาพผลให้ปรากฏเด่นชัดแค่ไหน ภาวะช่องว่างระหว่างสถานภาพชีวิตและความคิดคนยังคงมีกว้างมาก และส่วนใหญ่ของคนกลุ่มน้อยที่เข้าไปมีโอกาสและถือครองอำนาจก็ยังไม่แสดงผลการเปลี่ยนแปลงที่เด่นชัดว่า เราเป็นประชาธิปไตยกันจริงจัง

โครงสร้างและระบบเศรษฐกิจ และการกำหนดนโยบายการบริหารงาน เพื่อการพัฒนาประเทศ จึงยังคงเน้นอยู่กับด้านที่เป็นปัญหา โดยเน้นหนักอยู่ภายใต้อิทธิพลของกลุ่มบุคคลผู้เข้าไปถือครองอำนาจซึ่งเป็นคนส่วนน้อย

ดังนั้น จึงขอกล่าวว่า กระแสพลังที่กำหนดแนวทางการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ จะถึงจุดเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบอบประชาธิปไตย มีการกระจายอำนาจ และสามารถพัฒนาศีลธรรม รวมทั้งใช้ความรู้ทางวิชาการให้บังเกิดประโยชน์ได้อย่างจริงจัง ก็ต่อเมื่อ ยอมรับสภาพความจริงได้ว่า สิ่งที่กำลังมาแล้วคือรากฐานปัญหาที่ควรมุ่งแก้ไขกันอย่างจริงจัง และความจริงจังจะเป็นไปได้ ก็ต่อเมื่อแต่ละคนรู้ว่า จุดเริ่มต้นที่แท้จริงอยู่ที่ตนเอง

การศึกษา เป็นสิ่งที่แต่ละคนมุ่งหวังว่า จะสามารถสร้างความสำเร็จให้แก่สังคมได้ โดยเน้นด้านที่มุ่งสู่ความมีคุณภาพที่แท้จริง และการศึกษาที่ควรถือว่า มีคุณภาพอย่างแท้จริง กล่าวคือ สร้างจิตสำนึกในการรับผิดชอบ และนำการพัฒนาสังคมไปสู่ความดีงามที่บริสุทธิ์ได้ ควรอยู่บนรากฐานที่มีอิสรภาพ

ความมีอิสรภาพทางการศึกษา เป็นสิ่งให้โอกาสแก่คน ในฐานะที่ธรรมชาติได้ให้ชีวิตและจิตใจมา เพื่อแสวงหาวิถีทางที่สามารถเข้าถึงการ เรียนรู้ด้วยภาวะที่แท้จริงภายในจิตตนเอง ซึ่งเป็นวิถีทางที่เชื่อว่า จะนำไปสู่ "ความเป็นผู้จริง" หรือความเป็นผู้รู้ เหตุรู้ผล ซึ่งอยู่บนรากฐานของความบริสุทธิ์ ภายในความรู้สึกนึกคิดของแต่ละคน

ประกอบกับกระแสการถ่ายทอดอำนาจจากประชาชนซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ และเป็นฝ่ายที่มีส่วนร่วม เป็นเจ้าของอย่างเท่าเทียมกันโดยหลักการ ก็ยังพบกับปัญหาที่ถูกใช้อำนาจในทางที่ผิดเข้ามาทำให้เบี่ยงเบนไปจากความจริง เป็นอุปสรรคขัดขวางอยู่เป็นอันมาก ดังเช่นการลงทุนเพื่อให้ได้มาซึ่งเสียงสนับสนุนทางการเมืองแบบ "ซื้อด้วยเงิน" ไม่ว่าในรูปแบบใด

การพัฒนาการศึกษา เพื่อหวังความสอดคล้องกับการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย จึงคงไม่เพียงพอแต่หวังว่า ให้กระแสการพัฒนาที่มีกลุ่มคน เป็นผู้กำหนด สามารถเป็นไปได้เท่าที่สายตาแต่ละคนพึงเห็นได้เท่านั้น แต่ที่น่าจะมุ่งไปสู่เป้าหมายอัน เป็นที่สุจริตใจอย่างเด่นชัด นั่นคือ การยอมรับและสามารถพัฒนาไปได้ถึงสิ่งที่ค้ำจุนอย่างแท้จริงของสังคมไทย จึงจำเป็นต้องมองให้ลึกซึ้งถึงจุดที่ การจัดการศึกษาจะสามารถรับใช้เพื่อมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหของสังคมได้อย่างจริงจัง

ซึ่งประเด็นนี้เอง หากนำมาเป็นหลักในการตีความ "ความหมายของความสอดคล้อง" น่าจะเห็นได้ว่า คงมิได้หมายความว่า จะต้องตามกระแสที่คนส่วนน้อยและเป็นฝ่ายถือครองโอกาสและอำนาจในทางที่ผิด เป็นผู้ใช้กลยุทธ์และโอกาสกำหนดขึ้นมา

หากน่าจะหมายถึง การศึกษาที่สามารถกระทำหน้าที่รักษาสมดุลของอำนาจการแก้ปัญหาและการพัฒนาได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องต้องกันกับความมี เหตุมีผลหรือความเป็นธรรม

เพื่อสะท้อนภาพภาวะสูญเสียทางการศึกษาของสังคมไทยในยุคปัจจุบัน ใคร่ขอหยิบยกเอาบทความที่เขียนวิเคราะห์จากสภาพความจริง ซึ่งได้เขียนไว้และลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวัน ฉบับลงวันเสาร์ที่ 19 พฤศจิกายน 2531 มาเสนอไว้ ณ ที่นี้ เพื่อการทบทวน เรื่อง "นโยบายการศึกษาไทยมุ่งรับใช้ใครกันแน่"

การศึกษาไทยมุ่งรับใช้ใครกันแน่

การกล่าวกันว่า เราจะต้องปรับปรุงรูปแบบและมุ่งทิศทางในการพัฒนาการศึกษาไปสู่ความสอดคล้องต้องกัน กับความต้องการของตลาดแรงงานในอนาคต ดูจะเป็นวัฒนธรรมที่ฝังรากเหง้าความ เชื่อและความ เคยชินลงไปสู่ส่วนลึก ของกลุ่มบุคคลผู้เข้าไปมีตำแหน่งและครองอำนาจในการบริหารระดับต่าง ๆ ของประเทศไทย ไปเสียแล้ว เนื่องจากทุกยุคทุกสมัยในช่วงที่ผ่านมา จะมีการสะท้อนการพูดการ เขียนตามกระแสดังกล่าวนอกมาเรื่อย ๆ อย่างปราศจากการทบทวนและปรับแนวคิดและทิศทางแต่อย่างใด

แต่ทุกสิ่งทุกอย่าง มันก็มีการเปลี่ยนแปลง กลับไปกลับมา เสมือนลักษณะและกระแสคลื่น ซึ่งมีการเกิดขึ้นแล้วก็ย่อมมีการยุบตัวเองไปเป็นธรรมดา ดังนั้น ในเมื่อได้รับฟังการกล่าวมาแล้วนาน ๆ ก็ย่อมรู้สึกเบื่อหูเบื่อใจ และแล้วก็เปลี่ยนมาเป็นภาวะที่ทำให้ต้องขบคิด

เนื่องจากในขณะที่สังคมไทยกำลังมุ่งแก้ปัญหาหานานาประการ ที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลง ซึ่งหลายคนเริ่มรู้สึกว่า ภาวะต่าง ๆ ที่ฟังปราศจาก มีแนวโน้มที่ทรุดลงไปเรื่อย ๆ หากแนวคิดในการพัฒนาการศึกษา ยังคงเอาแต่ตามกระแสเก่า ๆ ไปเรื่อย ๆ ก็คงลิดโอกาสในการรับใช้สังคมลงไป และไม่อาจถึงเป้าหมายที่แท้จริงได้เลย

ข่าวพาดหัวหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งในช่วงเช้าวันหนึ่ง ราว ๆ กลางเดือนกันยายน 2531 ที่ผ่านมานี้ ปรากฏข้อความที่น่าสนใจ จึงขอคัดลอกเอาความดังกล่าว มากล่าว ณ ที่นี้คือ "ชาติชายดับการศึกษาและ ให้เลิกย้ายประ

กาศนิยบัตร "ซึ่งปัญหา นี้ ดูเหมือน เราได้มีการพูดกันอย่างกว้างขวางมานานแล้วในแวดวงที่ เกี่ยวข้องกับการ ศึกษา ว่าการศึกษาของเรา ยังสนองผลให้คนที่มุ่ง เรียน ตะเกียกตะกายไป เน้นอยู่กับการ เอาประกาศนียบัตร และปริญญาที่เป็นแผ่นกระดาษ รวมถึง เลือครวย ไม่ได้มุ่งแสวงหาความรู้ที่แท้จริง และผลอีกด้านหนึ่งที่ติดตาม มาด้วยก็คือ "ทำให้คนละทิ้งการรู้อากเหง้าที่แท้จริงของตนเอง"

เมื่อผู้นำประเทศปรารถนาออกมา จึงน่าจะมีส่วนช่วยเสริมพลังในการท้วงติง ให้คนในแวดวงการศึกษา ที่ยังขาดความสนใจในประเด็นดังกล่าว ต้องนำไปคิด ส่วนผู้ที่ให้ความสนใจอยู่แล้ว คงจะมีกำลังใจกันขึ้นมาบ้าง

แต่เมื่อได้อ่านรายละเอียดซึ่งหนังสือพิมพ์รายงานไว้ในสาระ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความตอนต้นที่กล่าวว่า "รู้สึกเชิงระบบการศึกษาของไทย ที่ไม่สนองตอบความต้องการของตลาดแรงงาน โดยเฉพาะ การพัฒนาการ อุตสาหกรรม" และต่อท้ายต่อไปอีกว่า เกี่ยวกับการชุกเจาะบ่อน้ำมัน ถึงกับต้องไปขอให้นักเรียนนายร้อย จปร. เลิกเป็นทหารแล้วออกมาทำ

เมื่อวันอาทิตย์ที่ 10 ตุลาคม 2531 รัฐมนตรีที่ดูแลรับผิดชอบต่อสภาการศึกษาของชาติ ก็ออกมากล่าวใน รายการสนทนาปัญหาบ้าน เมืองทางสถานีโทรทัศน์ในแนวทางเดียวกัน จึงน่าจะถือได้ว่า ในทางปฏิบัติ คงจะเป็นนโยบายระดับชาติ ที่มุ่งวิถีทางในการผลิตคนออกมารับใช้กลุ่มบุคคลผู้มีโอกาสและมีทุนรอน ซึ่งในปัจจุบัน เราเห็นกันได้เด่นชัดมากกว่า มีการเพิ่มอทธิพลข้างบนหนักมากยิ่งขึ้น แคมป์พบสายโยงใยซึ่ง เชื่อมโยงออกไปสู่รากฐานในชุมชนต่างชาติต่างถิ่น จึงน่าจะกล่าวได้ว่า พื้นดินที่น่าจะได้รับการพัฒนาไปสู่ "ความเป็นไท" อย่างมีรากเหง้าที่แท้จริง ก็จะเลื่อนลงไปเรื่อย ๆ และเร็วยิ่งขึ้นเป็นลำดับ

ก่อนอื่น คงต้องถามว่า "เราได้เงินจากใครมาใช้จ่ายในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาประเทศ" และ "ราก ฐานความมีคุณภาพที่แท้จริงของชีวิตที่ เกิดบนแผ่นดินนี้ นั้นอยู่ที่ไหน" ใครรู้ช่วยบอกบุคคลเหล่านั้นด้วย และ "ใน ขณะนี้ ระบบสังคมและเศรษฐกิจไทย เอื้อให้คนไทยตกเป็นทาสรับใช้ใคร" กับ "เขาเหล่านั้นอยู่ในสถานภาพ ใดอย่างไรภายในระบบและกระแสการเปลี่ยนแปลง"

เราหวังว่า แต่ละคนผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนโดยหน้าที่ คงจะนำคำถามทั้งสี่ข้อดังกล่าว ไปพิจารณา และหาคำตอบได้ด้วยตนเอง อย่างไรก็ตาม หากแต่ละคนปลอดจากฐานอารมณ์ที่ค้ำึงถึงผลประโยชน์ตนเอง เห็นสิ่งอื่นใดพอสมควร ก็น่าจะรู้ได้ว่า โครงสร้างและระบบ เศรษฐกิจซึ่งสัมพันธ์อยู่กับชีวิตไทยในปัจจุบัน ได้ กำหนดให้คนไทยอยู่ในฐานะที่ใดหรือเสียเปรียบสักซึ่งแค่ไหน

การศึกษาซึ่งได้รับ เงินงบประมาณมาจากภาษีอากรของคนไทยทั้งชาตินั้น ควรจะอยู่ในภาวะที่ทำให้ชีวิตไทย แต่ละคน ซึ่งมีการสืบทอดไปสู่ลูกหลานเป็นความหวัง ต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่ "ความเป็นทาสรับใช้" กว้างขวางยิ่งขึ้น จนถึงจุด "หมดสิ้น" ในวันหนึ่งข้างหน้า เช่นนั้นหรือ ดังเช่นคำตอบที่ปรากฏอยู่ในสาระของนโยบาย ซึ่งอธิบาย ตัวเองไว้อย่างชัดเจน "เพียงเพื่อสนองตอบตลาดแรงงาน" ซึ่งมีกลุ่มคนต่างถิ่น รวมทั้งคนไทยผู้ถือแนวคิดรับใช้ กลุ่มคนต่างถิ่น เป็นฝ่ายอยู่เหนือ

แทนที่จะประกาศนโยบายการจัดการศึกษา มุ่งวิถีทางไปสู่ "การฟื้นฟูรากฐานไทยเพื่อความเป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์ด้วยคุณภาพชีวิตที่แท้จริง" และหวังผลการพัฒนาการศึกษา "ให้ประชาชนสามารถคิดได้อย่างอิสระ" หรือ "คิดค้นรากฐานที่มีความเป็นไทแก่ตนเอง"

เมื่อกล่าวถึงประเด็น "คุณภาพชีวิต" น่าจะทันสมัยแล้วที่เคยเข้าใจว่า จะต้องมีย่านสวยหรู มีรถยนต์ที่ทันสมัย มีโทรทัศน์สีราคาแพง ๆ ไว้ดูรายการ โดยปราศจากการรู้ได้ว่า มันเป็นเรื่องมือถือกระแสดลประโยชน์ของใคร ซึ่งในภาวะสังคมปัจจุบัน สิ่งเหล่านี้ ทำให้ชุมชนและชาติ ตลอดจนบุคคล ยิ่งเป็นรุ่นลูกหลาน ตกเป็นทาสเศรษฐกิจหนักมากยิ่งขึ้น

ประชาชนคนไทยทุกคน น่าจะหวังได้เห็นการศึกษาซึ่งได้รับการสนับสนุนโดยชีวิตและหยาดเหงื่อของทุก ๆ คน ได้รับการแก้ไขเปลี่ยนแปลงจากระบบซึ่งเคยตอบสนองแก่คนกลุ่มน้อย และเป็นกลุ่มที่สนองตอบผลประโยชน์แก่คนต่าง ชาติต่างแผ่นดิน มาสู่การสนองตอบแก่คนไทยกลุ่มใหญ่ และมาสู่ความดีซึ่งยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ

การนำเอาผลการพัฒนาคนไปสู่ "ภาวะยึดติดอยู่กับรูปแบบแรงงาน" โดยหลักพุทธธรรมเราก็น่าจะทราบได้คือว่า รูปแบบนั้นเป็นผลจากการผลิตหรือการกำหนด ย่อมอยู่บนรากฐานของสังขรณ์ที่มีแต่การ เปลี่ยนแปลง หากคนทั่วไปไม่มีการไปยึดติด กลุ่มคนที่ถือพลังผลิต หรือมีความคิดริเริ่ม ย่อมอยู่ในฐานะได้เปรียบ เนื่องจากเป็นฝ่ายกุมอำนาจของการเปลี่ยนแปลงไว้ในมือ ทำให้ฝ่ายที่ยึดติดต้องตกเป็นทาส "หากฝ่ายผลิตสามารถเปลี่ยนแปลงได้เร็วกว่าอัตราการรู้เท่าทันที่ตามมาภายหลัง ย่อมทำให้ฝ่ายที่ถืออำนาจ สามารถเป็นนายคุมทาสได้ตลอดไป"

เรากล่าวกันว่า วิชาการเป็นพื้นฐานของการพัฒนาความเจริญให้แก่สังคม จึงได้มีการนำเอาภาษีจากประชาชนมาใช้พัฒนาการศึกษาเป็นจำนวนมาก เพื่อพัฒนาคนให้เป็นนักวิชาการ แต่ในปัจจุบัน หากมองได้ลึก เราจะพบว่า สังคมไทยยังคงมีการสูญเสียวิชาการอย่างกว้างขวางทั้งสองด้าน

ด้านหนึ่งคือ การสูญเสียที่คนผู้เป็นผลผลิตของวิชาการเอง โดยเหตุที่ยังมีคนผู้ผ่านการศึกษามาแล้วเป็นจำนวนมาก คิดและมองปัญหา ตลอดจนมุ่งแก้ปัญหาอย่าง "มุ่งตามกระแสที่สร้างปัญหา" หรืออีกนัยหนึ่ง ก็คือ "คิดอย่างหันหลังให้แก่ทิศทางที่มุ่งแก้ปัญหาที่รากฐานจริง ๆ"

กับอีกด้านหนึ่ง คือคนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งก็เป็นผู้ผ่านระบบการจัดการศึกษามาแล้วด้วยกัน แต่สามารถมองปัญหาได้ด้วยทิศทางที่ "ทวนกระแส" ทำให้เห็นภาพ "เหตุแห่งปัญหาที่แท้จริง" ได้ แต่ขาดการให้ความสนใจและยอมรับจากศูนย์อำนาจในการจัดการ ซึ่งมีรากฐานอยู่กับด้านกว้างและมีอิทธิพลกำหนดการ เปลี่ยนแปลงที่เหนือกว่า ในด้านการนำสู่ผลโดยตรง

ทิศทางของกระแสการเปลี่ยนแปลง จึงยังคงมุ่งสู่การสร้างปัญหาในอนาคต ซึ่งนับวันจะยิ่งรุนแรงขึ้นไปเป็นลำดับ อย่างไรก็ตาม แต่ละคนที่มีชีวิตอยู่และมีภาระประกอบกิจการงาน จำเป็นต้องอยู่อย่างมีความหวัง

จึงใคร่ขอฝากเป็นแง่คิดไว้ว่า ความหวังของแต่ละคนจะมั่นคงอยู่ได้ ไม่ควรนำเอาไปผูกพันไว้กับเงื่อนไขอะไร เราจะต้องได้เห็นผลประโยชน์แก่ตนเองไม่ว่าในรูปแบบใด หากเป็นการทำที่ปราศจากเงื่อนไขใด ๆ ในรากฐานตนเอง แต่ควรมุ่งไปยังสิ่งซึ่งน่าจะได้เป็นรากฐานความรู้ลึกที่แท้จริง นั่นคือ "ความหวังที่มั่นคงอยู่บนความรู้และความเชื่อมั่นในสังขรณ์" นั้นเอง

หากบุคคลใดกล่าวว่ "มันยาก" หรือ "มันทำไม่ได้" นั่นคือคำสารภาพที่ตีความได้ว่า "มีการปฏิเสธความรับผิดชอบ โดยหน้าที่ที่แท้จริงของตน" ซึ่งบุคคลประเภทนี้ จะมีชีวิตอยู่อย่างมองไม่เห็นคุณค่าที่แท้จริงของชีวิตตนเอง

การสูญเสียโครงสร้างของวิทยาศาสตร์ไทยในระบอบรากฐาน

หลังจากที่ได้สังเกตเห็นการแสดงผลออกอย่างต่อเนื่อง โดยแหล่งต่าง ๆ ซึ่งน่าจะถือเป็นชุมชนปัญญา ของ วิทยาศาสตร์ และเป็นความหวังของการวิจัยตลอดจนในนโยบายเพื่อการพัฒนาความเจริญให้แก่สังคมไทย ที่สะท้อนภาพ ทำให้อคติรู้สึกไม่ไควว่า เรากำลังมุ่งวิถีการจัดการศึกษา วิจัย และนโยบายจากวิทยาศาสตร์ ได้อย่างมั่นคงอยู่บนรากฐานที่แท้จริง หรือกำลังมุ่งวิถีศึกษาที่สวนกันกับสังคม โดยที่ยังคิดยิ่งทำไป ก็ยิ่ง สูญเสयरากฐานที่แท้จริง ลึกซึ้งมากขึ้นเรื่อย ๆ

อนึ่ง หากเราไม่สามารถวิเคราะห์และรู้ได้ว่า สถานการณ์ของการจัดการและการใช้นโยบายจาก การศึกษาในปัจจุบัน กำลังเป็นอย่างไร และไม่สามารถถ้อยยอมรับความจริงบนรากฐานของความเข้าใจได้ ก็คงไม่มีโอกาสทราบไควว่า เราต้องการอะไรจากการจัดการศึกษา และไม่สามารถก้าวต่อไปบนวิถีทางที่มุ่ง หวังแท้จริงไควอย่างแน่นอน

เรามักได้ยินคำกล่าวที่ว่า "วิทยาศาสตร์ เป็นสิ่งสร้างความเจริญให้แก่สังคมมนุษย์" ซึ่งกล่าวกันมาแล้ว ซ้ำ ๆ ซาก ๆ จนกระทั่งเสมือนว่า ทำให้ความรู้สึกในเรื่องนี้ ซึ่งควรมีรากฐานที่แท้จริงอยู่ในจิตสำนึก ได้ เปลี่ยนแปลงไป เป็นพฤติกรรมที่กล่าวกันตามยุคสมัยไควความหมาย เพราะขาดกระแสที่นำไปสู่การคิดและ แสวงหาสิ่งซึ่งเป็นเหตุ เป็นผลกันอย่าง เบิกใจ

หากเราเชื่อร่วมกันว่า วิทยาศาสตร์ เป็นสาระสำคัญ ที่ควรมีอยู่ภายในรากฐานการสร้าง ความเจริญ ที่แท้จริง เราก็ควรจะได้มีการพิจารณา ทบทวนความหมายของวิทยาศาสตร์กันเสียใหม่ ให้ลึกซึ้งถึงแก่นแท้ ยิ่งขึ้นไปอีก

หากเราเชื่อร่วมกันว่า ชีวิตที่ เกิดมาเป็นคน จำเป็นต้องมีการศึกษา และเป้าหมายการจัดการศึกษาที่ แท้จริง คือการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ กับอีกด้านหนึ่ง คุณสมบัติของความ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ควร เริ่ม จากการ เรียนรู้สิ่งซึ่งปรากฏการ เปลี่ยนแปลงอยู่ภายในกระแสชีวิตประจำวันของแต่ละคน อย่าง เข้าถึงระบบ ซึ่งเป็นเหตุเป็นผลระหว่างกันและกัน เพื่อนำเอา "การรู้ เหตุรู้ผล" หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ "ความเป็นผู้รู้จริงทาง วิทยาศาสตร์" ไปใช้นโยบาย ซึ่งสามารถใช้ไควทุกเรื่องในกระแสชีวิตประจำวัน

เราน่าจะตระหนักได้ถึงหลักการสำคัญในการดำเนินวิถีชีวิตว่า "ทุกสิ่งทุกอย่างที่สัมพันธ์ เกี่ยวข้องอยู่กับ ชีวิตและจิตใจมนุษย์นั้น ล้วนมีสิ่งซึ่งเป็นเหตุเป็นผลของการเปลี่ยนแปลงที่แฝงไว้ด้วยอิทธิพลมนุษย์ทั้งสิ้น" ดัง นั้น เมื่อกล่าวถึงวิทยาศาสตร์ ภายในจิตใต้สำนึกของผู้เกี่ยวข้อง จึงน่าจะรู้ไควว่า มีมนุษย์อยู่ในรากฐาน ก่อน การมองออกไปสู่ภูมิจัดและ เห็นว่ามีการ เปลี่ยนแปลงอย่าง ต่อเนื่องในกระแสชีวิตประจำวันของแต่ละคน

ดังนั้น ก่อนการศึกษาวิจัยวิทยาศาสตร์ เพื่อการ เรียนรู้ และหวังความเป็นผู้รู้จริง จึงควรจะได้มีการ มุ่งแสวงหาความจริงภายในตนเองไว้เป็นรากฐาน เพื่อหวังการนำไปใช้นโยบายไควอย่างมีประสิทธิภาพ และมีเอกภาพ หากเราแต่มุ่งเน้นอยู่กับการอ้างตำราและสิ่งซึ่งหาไควจากห้องเรียน กับสิ่งต่าง ๆ ซึ่งได้ จากค่านิยมวัตถุที่ปรากฏอยู่ทั่วไปภายนอกชีวิตของแต่ละคน

หากเราเชื่อร่วมกันว่า มนุษย์ เป็นทั้ง เหตุและผลของวิทยาศาสตร์ เราก็ควรมุ่ง เน้นวิถีทางและเป้าหมาย การจัดการศึกษาสู่ "การพัฒนารากฐานความคิดคนให้มีอิสรภาพ (ละอัตตา) ลึกซึ้งยิ่งขึ้น" โดยที่ถือไควว่าเป็นกฎ

คอกสำคัญ ที่จะนำไปสู่ความเป็นผู้รู้จริงทางวิทยาศาสตร์ และยังเป็นการเปิดประตูตนเอง ให้แรงจูงใจซึ่งเชื่อว่า โดยธรรมชาติแล้วมีอยู่ในทุกคน สามารถปรากฏออกมาและนำไปสู่การกำหนดวิธีการเพื่อใช้ประโยชน์ได้อย่างชอบด้วยเหตุและผล การศึกษาวิทยาศาสตร์ก็จะสามารถตอบสนองการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแต่ละคนได้อย่างแท้จริง

ภาพของวิทยาศาสตร์ที่สะท้อนออกมาให้เห็นได้ในปัจจุบัน ให้อะไรแก่ชีวิตไทยบ้าง

ในภาวะสังคมไทยยุคปัจจุบัน เมื่อมีการแสดงออกที่เน้นความสำคัญของวิทยาศาสตร์ เราแทบไม่พบภาพสะท้อนที่ทำให้รู้สึกได้เลยว่า มีการมองวิทยาศาสตร์โดยถือรากฐานชีวิตคนที่แท้จริง เป็นพื้นฐานรองรับ แต่กลับพบว่า มีการมองอย่าง "ยึดติดอยู่กับค่านที่เป็นรูปวัตถุของสิ่งของซึ่งคิดและประดิษฐ์ขึ้นโดยคนด้วยกันเอง" ซึ่งจริง ๆ แล้ว ก็เป็นสิ่งที่แฝงไว้ด้วยเจตนาธรรม เพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องมือ ยิ่งไปกว่านั้นยังส่งผลทำลายอิสรภาพทางความคิดซึ่งควรจะมีไว้ในรากฐานจิตใจของแต่ละคน

ไม่ว่าเครื่องมือดังกล่าวจะเพื่อการใช้ประโยชน์โดยตรง หรือเพื่อหวังการแสดงผลที่สามารถส่งผลกระทบต่อบุคคลอื่น โดยที่เชื่อว่าจะสามารถยกระดับตนเองให้เด่นชัดในด้านความมั่งคั่ง หรือไม่ก็ใช้เป็นเครื่องมือครอบงำให้ผู้อื่นหลงยึดติด โดยที่มุ่งหวังให้ตกเป็นเหยื่อ เศรษฐกิจ

ทั้ง ๆ ที่โดยเหตุและผลจริง ๆ แล้ว วิทยาศาสตร์ก็คือหลักความจริง และสังขรณ์ของชีวิตคนซึ่งโดยหลักการที่ใดกล่าวมาแล้ว ก็ถือเป็นเหตุและผลของวิทยาศาสตร์ และมองด้วยภาพรวม ยังเห็นว่า เป็นวิทยาศาสตร์ในระดับที่เป็นรากฐานของทุกเรื่อง แต่ภาวะที่เป็นจริง และสะท้อนภาพให้เห็นได้อย่างต่อเนื่องในยุคปัจจุบัน กลับได้พบภาพของวิถีทางที่ก้าวไป เน้นการเสนอแนะ ไม่ว่าจะผ่านพฤติกรรมใด ๆ ที่เกิดจากการยึดติดอยู่กับเรื่องอื่น ๆ ซึ่งถือว่าส่งเสริมกระแส นำไปสู่การทำลายวิทยาศาสตร์ในระดับรากฐานชีวิตที่แท้จริง

สาระทั้งหลายที่ปรากฏอยู่ในข้อเขียนประเด็นนี้ หากได้หมายความว่า ผู้เขียนจะไม่เห็นด้วยกับการเสนอภาพสะท้อนของวิทยาศาสตร์ ในลักษณะที่เป็นผลผลิตและเป็นเครื่องมือสื่อเทคโนโลยีซึ่งมีภาวะเป็นรูปวัตถุ แต่การเน้นแนวเสนอหรือแสดงออกดังกล่าว หากชีวิตคนทั้งหลายภายในชุมชน มีความมั่นคงอยู่บนรากฐานที่แท้จริงให้มั่นใจได้ทั่วไป ย่อมหวังได้ว่า จะนำไปสู่แนวทางที่เป็นประโยชน์ในการสร้างสรรค์

แต่ในขณะที่สังคมไทย ได้สูญเสียรากฐานที่แท้จริงไป เกือบหมดสิ้นแล้ว เพราะมีภาวะแปลกปลอมเข้ามาแทรกแซงแทนที่ ยิ่งไปกว่านั้น นอกจากกระแสดังกล่าวจะยังไม่ลดลงแล้ว ยังมีการทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นไปเรื่อย ๆ การเสนอแนวทางด้วยภาพดังกล่าว ย่อมส่งผลรวมการทำลายให้มีผลมากขึ้นไปอีก

ซึ่งภายในรากฐานของสาเหตุนี้ อาจสืบเนื่องมาจากพลังที่ส่งเสริมเอง เป็นต้นเหตุ เพราะสูญเสียรากฐานที่แท้จริงไปแล้วด้วยเช่นกัน จึงมุ่งแสดงออกอย่างปราศจากการรู้เท่าทัน

การสะท้อนภาพของวิทยาศาสตร์ออกมาปรากฏ ในลักษณะที่เป็นผลผลิตด้านรูปวัตถุ หากคำนึงถึงแล้วว่าจะไม่ส่งผลกระทบต่อคนซึ่งอีกด้านหนึ่ง เป็นกลุ่มผู้รับ ไม่แปรสภาพจิตใจตนเอง ตกเป็นทาสได้ ฝ่ายผู้ก่อเหตุควรจะต้องแสดงความรับผิดชอบและมั่นใจได้เสียก่อนว่า คนทั้งหลายได้มีการปูพื้นฐานตนเองไว้ด้วยภาวะการรู้ตนเองซึ่ง เป็นรากฐานของการรู้เท่าทันต่อภาวะภายนอกได้แล้ว เสียก่อน มิฉะนั้นแล้ว บรรยากาศที่เกิดจากการเสริมสร้างวิทยาศาสตร์ซึ่ง เป็นเพียง เครื่องมือสื่อเทคโนโลยี จะทำให้เกิดผลที่เรียกว่า "คนตายเพราะ

มหายใจตนเอง" เพิ่มความรุนแรงยิ่งขึ้นไปเรื่อย ๆ

ไม่ว่าเรื่องนั้นจะเป็นมลพิษในอากาศ ในน้ำ ในดิน และในอาหาร ตลอดจนในเครื่องอุปโภคบริโภค รูปแบบอื่นใด ซึ่งมีผลเป็นพิษแก่ร่างกาย หรือ ในทัศนียภาพที่ธรรมชาติถูกทำลาย และมีอิทธิพลสิ่งก่อสร้าง สิ่งประดิษฐ์รูปแบบลักษณะต่าง ๆ ที่สร้างหรือประดิษฐ์ขึ้นมาโดยคนเพื่อหวังผลประโยชน์ในด้านรูปวัตถุเข้ามาแทนที่ โดยที่เข้ามาเป็นมลพิษภายในกระแสวัฒนธรรมของชีวิต ซึ่งมีผลเป็นมลพิษแก่จิตใจและความคิด ทำให้ประชาชนตกเป็นทาสวัฒนธรรมและ เศรษฐกิจหนักมายิ่งขึ้นเป็นลำดับ

เงื่อนไขพื้นฐานที่กำหนดผลการจัดการศึกษา เพื่อสนองต่อการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมไทย

ดังได้กล่าวไว้แล้วในช่วงแรกว่า การหวังให้การศึกษาสนองผลต่อการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมไทย เพียงเท่านั้น ยังไม่เป็นการเพียงพอที่จะทำให้เกิดภาพของผลได้ชัดเจนว่า เราต้องการอะไรจากการจัดการศึกษา

เพียงจากสองประเด็นที่เป็นหัวข้อปรากฏอยู่ในบทความเรื่องนี้คือ "การศึกษาไทยมุ่งรับใช้ใครกันแน่" และเรื่อง "การสูญเสียโครงสร้างของวิทยาศาสตร์ไทยในระบอบทรานส์" ที่ได้หยิบยกมาวิเคราะห์ เป็นกรณีตัวอย่าง น่าจะเห็นได้ว่า กระแสการเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นผลจากการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมไทย ในปัจจุบัน ตกอยู่ในภาวะอย่างไร และกำลังมุ่งสู่ทิศทางที่มีผลอย่างไร รออยู่ข้างหน้า

หากคิดว่า การจัดการศึกษาควรมีผลสนองต่อการพัฒนา ในแนวทางที่สามารถช่วยให้สังคมไทยอยู่รอด และชีวิตไทยดำรงอยู่ได้อย่างมีคุณค่าและมีความหมาย คงต้องตั้งประเด็นคำถามไว้ในรากฐานความรู้สึกว่า "ควรสนองอย่างไร และ เพื่อหวังอะไร"

เมื่อพิจารณามาถึงขั้นตอนนี้ได้ตามเหตุและผล คงไม่น่าคิดว่า การจัดการศึกษาจะต้องมุ่งทิศทางที่คล้อยตามกระแสการวางแผนและพัฒนาซึ่งถูกกำหนดโดยคนกลุ่มน้อย และเป็นกลุ่มที่มีโอกาสเข้าสู่อำนาจการจัดการที่เป็นทางการเสมอไป แต่ควรมีภาวะที่มั่นคงอยู่บนหลักการของสิ่งซึ่งเป็นเหตุเป็นผลอย่างอิสระ สามารถรู้ได้ลึกซึ้งว่าสิ่งใดผิดสิ่งใดถูก และมีความคล่องตัวที่จะเสริมสร้างหรือสนับสนุนในสิ่งซึ่งเชื่อว่าถูกต้อง

กับอีกด้านหนึ่ง ก็ควรมีความพร้อมและความกล้า ที่จะหวังตั้งในสิ่งผิด รวมทั้งสามารถดลวงให้เกิดสมดุลภายในกระแสการบริหารและจัดการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคม ในภาวะที่มีการเน้นน้ำหนักอยู่เพียงด้านที่เป็นทางการด้านเดียว

หากการจัดการศึกษา ยังตกอยู่ภายใต้อิทธิพลอำนาจระบบที่เป็นทางการของรัฐ แทนที่จะอยู่ภายใต้ระบบที่มีภาวะอิสระและได้รับโอกาสให้สามารถจัดการได้อย่างเสรีบนรากฐานตนเอง โอกาสที่การจัดการศึกษาจะสนองสิ่งที่คั่งงามและเสริมสร้างประโยชน์สุขให้แก่อนาคตของสังคม ก็คงยังหวังไม่ได้ว่าจะเข้าถึงรากฐานของจุดเริ่มต้นที่แท้จริง

ยิ่งไปกว่านั้น ในปัจจุบัน ภาวะและทิศทางเปลี่ยนแปลงของ เศรษฐกิจและสังคมไทย กำลังมุ่งสู่ภาวะ ที่สะท้อนผลทำลายตนเองหนักหน่วงและรวดเร็วยิ่งขึ้น หากการจัดการศึกษายังคงถูกกำหนดโดยอำนาจที่อยู่นอกตนเอง แทนที่จะหวังผลสนองต่อ เศรษฐกิจและสังคม เพื่อการปลดปล่อยออกมาสู่ความอยู่รอดปลอดภัยได้ จะยิ่งเป็นพลังร่วมผลักดันให้เพิ่มน้ำหนักของปัญหามากขึ้นไปอีก

สรุปแล้ว อิศรภาพของบรรยากาศในสังคมซึ่งมีผลกระทบต่อการจัดการศึกษามวลชน และอิศรภาพของการจัดการศึกษา เป็นพื้นฐานสำคัญที่สามารถนำความหวังและวิถีทาง ไปสู่การแก้ปัญหาได้อย่างถึงรากฐานที่แท้จริง

ควรมองอิศรภาพในการจัดการศึกษาที่ตรงไหน

หากพิจารณาภาพรวมของโครงสร้างพื้นฐานและกลไกสังคม ที่มีผลต่ออิศรภาพของการศึกษาไทย น่าจะจำแนกออกได้เป็นสองส่วน

ส่วนแรกน่าจะได้แก่อิศรภาพภายในโครงสร้างและระบบการจัดการศึกษาโดยตรง ซึ่งอำนาจบริหารและจัดการระดับต่าง ๆ ควรมีโครงสร้างเปิดกว้าง โดยถือเสรีภาพ หรือ"ภาวะกว้างรอบตัว" ปล่อยจากการยึดติดอยู่กับแง่มุมใด เป็นเป้าหมาย และในการพัฒนา ควรมุ่งเน้นความสำคัญสู่ระดับล่าง รวมทั้งมองสู่ภาพ"ระดับรากหรือระดับนอน" เป็นหลักสำคัญ ทั้งนี้ เพื่อให้โอกาสแก่ข้อมูลทั่วไป ได้เข้ามามีส่วนร่วมในระบบการพิจารณาอย่างอิสระ

กับส่วนที่สอง ได้แก่อิศรภาพของระบบการจัดการศึกษา ที่สัมพันธ์อยู่กับระบบอำนาจการบริหารและจัดการประเทศในด้านการเมือง ซึ่งทั้งสองส่วนดังกล่าว มีความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันอยู่

สิ่งหนึ่งซึ่งหากมองด้วยประเด็นการศึกษา น่าจะมีการเน้นความสำคัญเพื่อหวังให้เป็นจุดเริ่มต้น ก็คือ "มุ่งพัฒนาการแก้ปัญหาของคนท้องถิ่น" ไม่ว่าจะจุดใด ประเด็นใด และภาวะใด และหากเห็นได้ว่า ได้จังหวะและมีโอกาสที่เหมาะสม การใช้การแก้ปัญหาอย่างผู้รู้หน้าที่ ร่วมกับความสามารถในการกำหนดวิธีการใช้ได้ อย่างสม เหตุสมผล ย่อมเป็นความหวังที่จะก่อให้เกิดภาวะที่แก้ปัญหาได้ตามขั้นตอน

แนวคิดและบทวิจารณ์อิศรภาพในการจัดการศึกษา

จากกระแสความคิดความเชื่อ ภายในระบบสังคมและ เศรษฐกิจยุคสมบูรณาญาสิทธิราชของไทย ที่มีการฝังรากเหง้ามาแล้วแน่นหนาจากอดีตอันยาวนาน โดยเน้นการให้โอกาสแก่บุคคลผู้ผ่านระบบการศึกษาที่มีการจัดการ เป็นทางการเพียงด้านเดียว ให้เข้าสู่อำนาจบริหาร หรืออีกนัยหนึ่งอาจ เรียกว่า"ระบบการจัดการศึกษาที่มุ่งรับใช้ราชการ" ได้ก่อให้เกิดผลคือ กลุ่มบุคคลผู้ผ่านระบบการจัดการศึกษา จะมีรากฐานความคิดที่ขาดอิศรภาพ เพราะยึดติดอยู่กับส่วนปลาย หรือส่วนไข่ประโยชน์ ทำให้เกิดภาวะปิดกั้นตนเอง แทนที่จะสามารถเข้าถึงส่วนผลิต และสามารถแสดงออกซึ่งภูมิปัญญาที่ รากฐานอยู่ในรากฐานจริงของชีวิต

ดังนั้น ภายในวัฏจักรการสืบทอดชีวิตและความคิดคนในสังคมไทยยุคปัจจุบัน จึงพบว่า กลุ่มคนผู้ตกอยู่ในภาวะดังกล่าวแล้ว และเป็นฝ่ายยืนอยู่บนฐานอำนาจ มักใช้อำนาจ"ปิดกั้นการรู้ผิดรู้ถูก"ซึ่งควรมีอยู่ใน"กระแสการเรียนรู้"ที่เป็นรากฐานของการพัฒนาอิศรภาพความคิดอย่าง เป็นธรรมชาติ

เมื่อพิจารณาการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคม ก็มักมีแนวโน้มความรู้สึก ที่มุ่งความสำคัญสู่การศึกษาวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์ และเมื่อมองจุดนี้ให้ลึก ก็จะมีอีกว่า การพัฒนาประเทศในยุคที่ผ่านมาแล้ว สังคมไทยต้องประสบภาวะที่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลอำนาจของกลุ่มบุคคลผู้หลง เปลือกนอกของ เศรษฐศาสตร์แทนผู้รู้จริงที่ถือภูมิปัญญาตนเอง เป็นรากฐานไม่

ส่งผลให้สังคมไทยยุคปัจจุบัน จำต้องเปลี่ยนแปลงไป เป็นทะเลอารมณแห่งความต้องการ และเป็นดัง

ชยะ รองรับจากเคนจากผลิตผลวัฒนธรรมของชนต่างท้องถิ่น ที่นำเข้ามาเททับถม ทำลายรากฐานชีวิตไทยที่แท้จริงให้หมดสิ้นไป เรื่อยยิ่งขึ้น แทนที่ชนรุ่นหลังจะได้รับการสืบทอดโอกาสที่มีอิสรภาพและความเป็นไทแก่ตนเองได้อย่างสมควรแก่การภูมิใจ

ภาวะดังกล่าว ที่ทำลายวิถีชีวิตและจิตสำนึก ซึ่งควรผูกพันรับผิดชอบต่อทุกสิ่งทุกอย่างที่ถือรากฐานแท้อยู่กับท้องถิ่น เป็นตัวกำหนดให้กลุ่มบุคคลผู้ได้โอกาสในการศึกษาซึ่งสัมพันธ์ไปถึงการเข้าสู่อำนาจบริหารภายในระบบทางการซึ่งมีประชาชนเป็นฐาน ใช้โอกาสกำหนดนโยบาย เชื้อเชิญ หรือสร้างวิถีทางที่เอื้อให้ชนต่างชาติต่างท้องถิ่น เข้ามาแสวงโอกาส และขณะเดียวกันก็นำชยะสังคมาโยนทิ้งบนแผ่นดินแม่ของตนเองอย่างรู้สึกชื่นชมยินดี เพียงเห็นแก่การได้เงิน ได้วัตถุ

อนึ่ง เมื่อกล่าวถึงประเด็นการได้เงิน หากมีการใช้ "ภาพรวม" ของระบบและโครงสร้าง เศรษฐกิจ เป็นรากฐานการมอง คงเห็นได้ว่า เงินและวัตถุที่ได้มานั้น เป็นเพียงส่วนเล็กน้อยหรือส่วนผิวเผินของระบบและโครงสร้างเท่านั้น เพราะเมื่อมองไปถึงส่วนที่อยู่ในความลุ่มลึก ย่อมพบกับสิ่งแอบแฝงซึ่งมาจากรากฐานอื่น แม้รูปวัตถุก็เป็นสิ่ง เกิดจากอารมณ์ความต้องการในรากฐานของเขา ทำให้คิดประดิษฐ์ขึ้นมา จึงถือได้ว่าไม่บริสุทธิ์สำหรับฝ่ายผู้รับ และการให้ความนิยมก็คือให้โอกาสเข้ามาแพร่พิษภัย ทำลายชุมชนเราเอง

ซึ่งสิ่งที่ได้กล่าวมาแล้ว บนฐานของโลกเสรี การมุ่งทิศทางปิดกั้นกระแสโดยตรง หรือมุ่งมองปัญหาภายนอก น่าจะเป็นสิ่งสร้างปัญหามากขึ้นอย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และภาวะสังคมาโยนก็ย่อมมีแนวโน้มการตัดสินใจที่ "มุ่งใช้อำนาจควบคุม" ซึ่งไม่น่าจะเป็นวิถีทางที่ชอบด้วยเหตุผล เนื่องจากเข้าไม่ถึงรากฐานที่แท้จริงของปัญหา ดังนั้น บทบาทการจัดการศึกษาจึงน่าจะเน้นการพัฒนา "รากฐาน" "ความเป็นผู้รู้เท่าทัน" ของประชาชน ที่ส่งเสริมให้แต่ละคนรู้จักใช้อำนาจภายในตนเอง ควบคุมตนเอง ซึ่งจะเป็นผลตอบสนอง สิ่งซึ่งเรากล่าวย้ำกันมาแล้วพอสมควร และเชื่อว่าเป็น "หลักประชาธิปไตย" สิ่งนี้คือ "การกระจายอำนาจสู่ประชาชนที่แท้จริง" หากใช้การกระจายอำนาจที่ยังคงคิดใช้วิถีทาง กระจายจากข้างบนลงมา และใช้กฎระเบียบซึ่งเป็นเพียงสิ่งประดิษฐ์โดยคน โดยที่สิ่งนี้ ไร้รากฐานที่แท้จริง

ภายในระบบการจัดการศึกษาจากระดับเด็กเล็ก เท่าที่เห็นได้ในยุคปัจจุบัน มีการส่งเสริมให้เด็กมีอิสระในการคิดและการแสดงออก หลังจากได้ติดตามผลจากชีวิตของเด็กดังกล่าว ซึ่งก็ผ่านช่วงเวลามาแล้วนานพอสมควร ทำให้เกิดความรู้สึกเด่นชัดยิ่งขึ้นว่า เป็นเพียงให้โอกาสเด็ก ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเอง ณ ส่วนผิวเท่านั้น

เนื่องจากภาพที่สะท้อนออกมาจากวิถีชีวิตของเด็กเหล่านั้น เมื่อเติบโตใหญ่ หากมองได้ลึกซึ่งจะพบว่า บุคคลวัยหนุ่มสาวจำนวนไม่น้อย ที่รู้สึกกันว่ามีนิสัยอิสระและกล้าแสดงออก ต่างมุ่งไปสู่อาชีพที่เหมาะสมในการใช้เงินดีเป็นคนช่างพูดและกล้าแสดงออกเท่านั้น แต่ชีวิตยังคงมุ่งไปสู่ ความเป็นเครื่องมือหรือเป็นทาสรับใช้ธุรกิจที่ส่งผลครอบงำผู้มีปัญญาคนในสังคม

เนื่องจากชาติจิตสำนึกรับผิดชอบ ที่จะอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ซึ่งเป็นรากฐานชีวิตตนเองและท้องถิ่นที่ตนเกิด ซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญของชีวิตที่ เกิดมา

หากทวนกลับไปทบทวนผลจากการจัดการศึกษาในอดีต ที่หล่อหลอมความคิดบุคคลผู้เข้าไปถือครองอำนาจบริหาร ซึ่งล้วนถูกค่านิยมในสังคมมองว่า ได้รับการศึกษาในระดับสูง โดยที่มีการนำเอาระดับใบปริญญาที่ได้รับไปผูกพันไว้กับคุณภาพบุคคล น่าจะรู้สึกได้ว่า สิ่งที่กำลังกล่าวมาแล้ว เกิดจาก"ภาวะขาดอิสรภาพภายในรากฐานจิตใจ" ซึ่งถือว่าเป็นรากฐานชีวิตที่แท้จริงของบุคคล

หรืออาจสรุปได้ว่า ค่านิยมเก่า ๆ ที่เป็นพื้นฐานของกระแสการพัฒนาศึกษา ยังหาได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างจริงจังไม่ หากยังคงเป็นวัฏจักรที่หมุนเข้าไปสู่เงื่อนไขดังกล่าวลีกซึ่งยิ่งขึ้น

เมื่อกล่าวมาถึงตอนนี้ ควรต้องหยุดคิด และตั้งคำถาม ถามว่าเราจะให้การจัดการศึกษาซึ่งมีการใช้จ่ายส่วนสำคัญของงบประมาณ ที่ได้รับจากแรงใจแรงกาย และเป็นส่วนซึ่งอยู่ในสิทธิของเราแต่ละคน แต่เราได้ยินคิมอบให้ไป ด้วยความหวังที่จะช่วยให้ชีวิตเราก้าวขึ้น ยังคงตกอยู่ในภาวะที่ส่งผลทวนกลับมาทำลายเราเอง หรือว่าแต่ละคนควรร่วมมือกันอย่างผู้สำนึกในหน้าที่ เพื่อการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่พัฒนาการการจัดการศึกษา มาแต่อดีตอย่างลึกซึ้งในระดับรากฐาน ให้หลุดพ้นออกสู่อิสรภาพ

เพื่อหวังผลให้เกิด"ภาวะปลดปล่อยพัฒนาการทาง เศรษฐกิจและวัฒนธรรมของสังคมไทยสู่อิสรภาพยิ่งขึ้น" และหวังทิศทางการพัฒนาประเทศ ที่มุ่งสู่ความเจริญรุ่งเรืองอย่างมีรากฐานที่แท้จริงเป็นของเราเอง.